

European Dream

Zvláštne vydanie novín publikovaných v Žiline a vo Viedni
Einmalige Extrausgabe, erscheint in Wien und Zilina

Október/November 2005

KIA Picanto - Malé auto s velkými myšlenkami

picanto

KIA MOTORS

The Power to Surprise™

„Welcome in Žilina...”

empfängt mich am Bahnhof ein Flugblatt aus Recyclingpapier.

Umgeben von Bergen liegt die 86.000 Einwohner zählende Stadt Žilina im Nordwesten der Slowakei, ca. 50km von der polnischen Südgrenze und 40km von der tschechischen Ostgrenze entfernt inmitten Zentral-Europas. Die Wurzeln der Stadt reichen bis in die Steinzeit, die erste schriftliche Erwähnung stammt aus dem Jahr 1208. Der Prospekt berichtet weiters von der „reichen Geschichte, von Rittern und Königen, von deutscher, polnischer und ungarischer Fremdherrschaft, von Faschismus und Kommunismus, von Feuersbrünsten, Kriegen, Emigrationswellen und sozialen und ökonomischen Problemen,” die in den Augen des Verfassers des Flugblattes „die Stadt nicht weiter von anderen unterscheidet”.

Und doch tut sie das. Angelockt durch das niedrige Lohn- und das Hohe Bildungsniveau, durch eine einheitliche Flat Tax von 19% und die Abschaffung von Steuern auf Dividenden ist die Stadt zum Zentrum für internationale Investoren geworden. Ein südkoreanischer Konzern wählt Žilina, um sein erstes Autowerk in Europa zu bauen. Dies wiederum zieht Zulieferbetriebe in die Region, in der tausende neue Arbeitsplätze durch die Produktion eines Autos mit dem Entwicklungs-Code ED „European Dream,” entstehen werden.

In Žilina ist man stolz auf die neue Fabrik, gleichzeitig mischt sich Unbehagen über die soziale Lage. Obwohl viel Geld ins Land investiert wird, haben einige den Eindruck immer ärmer zu werden. Der mit der Globalisierung einhergehenden radikal-liberalen Reformpolitik der Regierung gelingt es nicht, dieser Entwicklung gegenzusteuern – im Gegenteil. Die schrittweise Privatisierung des Gesundheits- und Bildungswesens verstärkt zunehmend eine Spaltung zwischen Arm und Reich. Viele, mit denen ich gesprochen habe, stehen der Utopie einer globalen, offenen Gesellschaft positiv gegenüber, sie sind froh den Kommunismus und die ersten, national geprägten Jahre der Unabhängigkeit überwunden zu haben. Vielleicht haben sie gerade deshalb keine Lust, zu „neoliberalen Versuchskaninchen” zu werden?

Andere sind mit der gegenwärtigen Situation zufrieden. Das neue Steuersystem ist für sie ein Anreiz mehr zu leisten und der verstärkte Wettbewerb belebe ihrer Ansicht nach das Land. Der Leiter einer NGO berichtet mir, dass seit den Reformen viele junge Leute, denen die Sozialhilfe halbiert wurde, bei ihm um Jobs anfragen. Seiner Meinung nach müssen die Menschen lernen, flexibler zu sein und dort eine Arbeit annehmen, wo sie eine finden. Wenn dadurch Regionen weiter im Osten veröden sei das schmerzlich, aber „natürlich”. Die Bemühungen der Europäischen Union Strukturen in weniger entwickelten Regionen zu fördern empfindet er, der mit vielen ihrer Projekte vertraut ist, als dem Kommunismus ähnlich und an den Bedürfnissen der Menschen vorbei geplant.

Ein gelungenes Beispiel einer Initiative ist für ihn das Projekt LIVING UNDERGROUND. Junge ArchitektInnen, Designer und Bildende KünstlerInnen aus verschiedenen zentral- und osteuropäischen Ländern trafen sich in Žilina zu einem zehntägigen Workshop mit dem Ziel, eine mehr als 200qm große Fussgängerunterführung neu zu gestalten. Die Stadtverwaltung ließ den stark frequentierten Durchgang jahrelang verkommen bis das benachbarte Kulturzentrum STANICA das nicht mehr mit ansehen wollte und für die Renovierung Spenden sammelte. Die Reaktionen der Bevölkerung waren positiv und die Botschaft an die Stadtverwaltung klar: Wir können schneller und besser Probleme lösen. Besonders schmerzvoll dürfte dies für die verantwortlichen Politiker nicht sein, denn es folgt der Entwicklung Bereiche, die eigentlich in kommunaler Zuständigkeit liegen, zu delegieren; Parks zu verkaufen um Platz für Supermärkte zu schaffen und die Parkraumbewirtschaftung privaten Firmen zu überlassen.

Ein Architekt aus Prešov bringt es auf den Punkt: Freunderlwirtschaft wird momentan mit dem Satz, „es dem freien Spiel der Marktkräfte zu überlassen” umschrieben. Ähnlich sieht es auch ein Dichter und freier Abgeordneter im Stadtparlament von Žilina. Er kämpft seit einiger Zeit für mehr Transparenz im städtischen Haushalt und für die Offenlegung der Finanzgebarung des Bürgermeisters. Auch wenn sein Kampf schwer zu gewinnen ist, so sensibilisiert er die Bevölkerung für das Thema der Korruption. Er hofft, dass die internationalen Investoren die unternehmerische Kultur verbessern helfen und in Zukunft korrekte Geschäftsverhältnisse herrschen. Gleichzeitig sieht er, dass der Druck den sie auf Land, Leute und Politik ausüben, um ihre Interessen durchzusetzen, bereits jetzt gewisse Grenzen überschreitet.

Der Bürgermeister, gleichzeitig Vorsitzender der Slowakischen Nationalpartei SNS, wird mir als widersprüchliche Person beschrieben. Der Umstand, dass sein ehemaliger persönlicher Assistent ein Schwarzer ist, hält ihn nicht von rassistischen Aussagen über Romas ab. Benötigt er im Wahlkampf „Schuldige”, wettet er gegen Tschechen, Ungarn und alles Nichtslowakische, sofern er nicht selbst davon profitiert, wie im Fall der südkoreanischen Investitionen...

Was tun? Diese Zeitung ist eine mögliche Antwort. Sie soll Platz schaffen für eine Analyse der gegenwärtigen Verhältnisse. Das Anliegen ist es, verschieden Argumente zu Präsentieren um so der Leserin und dem Leser eine politischen Reflektion zu ermöglichen.

Dominik Hruza ist Initiator des Zeitungsprojekts.

„Welcome in Žilina...”

privíta ma leták z recyklovaného papiera na stanici.

Obklopená vrchmi, leží Žilina s 86 000 obyvateľmi v severozápadnej časti Slovenska, v srdci Strednej Európy, približne 50 km od južnej hranice s Poľskom a 40 km ju delí od východnej hranice s Českom. Korene mesta siahajú až do doby kamennej a prvé písomné záznamy pochádzajú z roku 1208. Tento leták informuje ďalej o „bohatej histórii, o rytieroch a kráľoch, o nemeckom, poľskom a maďarskom panovaní, o fašizme a komunizme, o požiaroch, o vojnách, o emigračných vlnách, o sociálnych a ekonomických problémoch“. V očiach autora tohto prospektu je to „mesto porovnateľné s inými“. Predsa sa ale práve toto mesto líši od iných miest. Stalo sa centrom pre zahraničných investorov. Jedným z lákadiel je lacná, ale vysoko kvalifikovaná pracovná sila, ako i 19% rovná dan a odstránenie dane z dividendov. Juhokórejský koncern si vybral práve Žilinu na výstavbu svojej prvej automobilky v Európe. To opäť priťahuje dodávateľské podniky, utvára sa priestor pre tisíce nových pracovných miest, ktoré súvisia s produkciou jedného auta s konštrukčným kódom ED - „European Dream“.

Žilina je hrdá na novú fabriku, no zároveň ju tieni nepohodlný sociálny stav občanov. Napriek tomu, že investície do krajiny sú obnosné, majú mnohí ten dojem, že im ubúda. Vláda, ktorá vedie radikálno-liberálnu politiku plnú reforiem nedokáže zastaviť prehĺbujúcu sa sociálnu priepasť - práve naopak. Postupné privatizovanie zdravotníctva a školstva podporuje rastúcu priepasť medzi chudobnými a bohatými. Mnohí, s ktorými som sa rozprával, považujú utópiu globálnej, otvorenej spoločnosti za pozitívnu, su šťastní, že zdolali komunizmus a prvé, národne formované roky nezávislosti. Možno práve preto nemajú chuť stať sa „pokusnými králikmi neoliberalizmu“?

Iní sú so súčasnou situáciou spokojní. Nový daňový systém je pre nich podnet na lepší výkon a silnejšia konkurencia, podľa ich názoru, oživí krajinu. Vedúci jednej NGO ma upovedomil na fakt, že od začiatku nových reforiem, mnoho mladých ľudí, ktorým o polovicu znížili sociálnu podporu, chodia k nemu a žiadajú o prácu. Podľa jeho názoru, sa musia ľudia učiť byť flexibilnejšími a prijať prácu tam, kde sa im práca ponúka. To, že práve regióny na východe ťahajú za kratší koniec povrazu je síce bolestivé, ale „prirodzené“. Snaha Európskej únie je vnieť novú štruktúru do menej vyvinutých regiónov. Dotyčná osoba, s ktorou som viedol tento rozhovor je oboznámená so spomenutými plánmi Európskej únie, avšak tieto projekty pripomínajú skôr starý známy komunizmus. Potreby ľudí zostávajú neuspokojené.

Ako podarený príklad považuje iniciatívu projektom LIVING UNDERGROUND (Žijúci podchod). Mladí architekti, grafickí dizajnéri a výtvarníci z rôznych krajín Strednej a Východnej Európy sa zišli v Žiline na desaťdňovom workshope s cieľom skrášiť podchod s rozlohou väčšou ako dvesto štvorcových metrov. Mestská správa už niekoľko rokov nechala tento silno frekventovaný podchod chátrať, až pokým susediace kultúrne centrum STANICA sa rozhodlo vziať vec do vlastných rúk a začalo zbierať príspevky

na zveladenie podchodu. Reakcia obyvateľstva bola pozitívna a posolstvo venované mestkej správe jasné: My dokážeme vyriešiť problémy rýchlejšie a lepšie.

Zodpovedných politických činiteľov mesta sa to obzvlášť nedotklo, aj keď to patrí do ich kompetencie. Vlastne do ich kompetencie patrí predávať parky s cieľom tvorby plochy pre nové supermarkety a zelené plochy prenechať hospodáreniu súkromných firiem. Jeden architekt z Prešova sa vyjadril: Nechajme pracovať trhové sily pod rukou. Podobne vidí situáciu aj jeden básnik a nezávislý poslanec v miestnom zastúpení mesta Žiliny. Už dlhší čas bojuje za väčšiu transparentnosť v mestkom hospodárení ako i za prehľad finančných výdajov primátora mesta. Aj keď vyhrať tento boj je ťažké, upozorňuje obyvateľstvo na tému korupcie. Zároveň dúfa, že zahraniční investori prispejú k podpore korektného podnikania, a že čoskoro budú panovať korektné obchodné vzťahy. Zároveň vidí, že tlak, ktorý sa vyvíja na krajinu, ľudí a politiku, tlak potrebný na presadenie ich záujmov, prekračuje už teraz isté hranice.

Primátor a zároveň predseda SNS, mi je opísaný ako človek veľmi rozporný. Jeho bývalý asistent je síce občan tmavej pleti, ale primátorové rasistické výroky o rómskych občanoch sú nesporné. Ak náhodou vo volebnom boji potrebuje „vinníkov“, nadáva na Čechov, Maďarov a na všetkých nie zo Slovenska pochádzajúcich, pokým nejde o vlastný zisk. Ináč je to v prípade juhokórejských investícií...

Čo robiť? Tieto noviny sú pokusom o odpoveď. Sú priestorom pre analýzu súčasných pomerov. Cieľom je prezentovať rôzne argumenty, ktoré čitateľom umožnia obraz politickej reflexie.

Dominik Hruza je iniciátorom novinového projektu.

Foto 01: Obchodné centrum
Einkaufszentrum

Foto 02: Žilina, smer Gbeľany
Žilina, Richtung Gbeľany

Foto 03: kostol Najsvätejšej Trojice, Burianova veža
Kirche der Heiligen Dreifaltigkeit und Burian-Turm

Foto 04: Synagóga, dnes kino Centrum
Synagoge, heute Kino Centrum

Žilínčania majú dosť arogancie moci. (a otvorene protestujú)

▼ pondelok 5. septembra 2005 zorganizovalo občianske združenie Za krajsiu Žilinu verejné zhromaždenie, aby informovalo Žilínčanov o stave vecí verejných v meste Žilina, najmä o likvidácii zelene a výstavbe 26-poschodovej budovy na Bôriku proti vôli občanov (petíciu proti výstavbe tejto budovy podpísalo viac ako 1 000 ľudí) a v rozpore s Územným plánom mesta.

Na Hlinkovo námestie prišlo viac ako 500 občanov, ktorí si vypočuli odborné a ľudské vyznania žilinských architektov, poslancov a občianskych aktivistov. Rečníci podrobili nemilosrdnej kritike najmä správanie a konanie primátora Slotu. Bolo to prvýkrát od roku 1989, kedy veľmi jasne a zreteľne občania znova pomenovali na námestí problémy, ktoré ich trápia a kto je za ne zodpovedný.

Boli vyvrátené viaceré žilinské mýty, keď najmä architekti rozobrali fiktívny príbeh o tzv. budovaní Žiliny, pri ktorom sa treba opýtať, čo by sa ešte mohlo postaviť za tie peniaze, ktoré boli k dispozícii a prečo sa buduje netransparentne a pred predajmi nehnuteľností (Štúrovo námestie, amfiteáter...) mesto nezaujíma názor architektov a dopravných expertov:

Veľmi výhodná geografická poloha Žiliny a skutočnosť, že Žilina je na Slovensku tretím najvýznamnejším dopravným uzlom „*predstavujú pre potencionálnych investorov obrovské lákadlo, ktoré v spojení s ďalšími prednosťami mesta, urbanizačného priestoru, aj celého regiónu (o ktoré sa nezaslúžil nikto zo súčasných mocipánov, včítane pána primátora, a nie sú tu vďaka ich pôsobeniu, ale takmer sa dá povedať, že napriek tomu), stavia mesto Žilina do takej pozície, že každý významnejší investor by bol veľmi rád, keby sa tu mohol usadiť.*“ (Ing. arch. Pavel Kropitz)

„*V celom kultúrnom svete Európy by sme dnes už nenašli príklad tak brutálneho narušenia daného prostredia, ako si to dovoľuje žilinské mestské zastupiteľstvo.*“ (Ing. arch. A. Stuchl, tvorca územného plánu mesta Žilina),

„*Naša milá deva Žilina sa investorom podkladá ako predajná dievka, zabúda na svoju hrdú minulosť, zahadzuje svoju perspektívnu budúcnosť, a to všetko len v mene sporného, okamžitého resp. krátkodobého úžitku, ktorý v podobe vylepšenia rozpočtu mesta má zalepiť oči občanov. Skutočný úžitok z toho ale nemajú občania, pretože konečný výsledok je taký, že pred našimi očami sa mení mesto k horšiemu.*“ (Ing. arch. Pavel Kropitz)

Ďalší mýtus o tom, že „kritici primátora Slotu sú proti všetkému, proti výstavbe, proti budovaniu, proti rozvoju mesta – a nič nerobia len kritizujú“ rad za radom vyvracali rečníci, ktorí sa takmer jednohlasne vyslovili za rozvoj Žiliny, za budovanie hypermarketov aj mrakodrapov – ibaže s významnou poznámkou: tam, kde je to vhodné, tam kde je to v civilizovaných krajinách obvyklé, tam, kde to navrhnu odborníci, tam, kde to nie je proti vôli občanov dotknutej lokality a najmä tak – aby to bolo transparentné.

Je hanebné, ak primátor Slotu zorganizuje bez výberového konania predaj amfiteátra na Bôriku do rúk firmy, v ktorej sú jemu blízki ľudia a následne táto firma amfiteáter predá firme ďalšej, ale už drahšie o viac ako 1.5 milióna korún. Keby niekto z občanov zobral mestu 1 500 000.-Sk, zavreli by ho do basy.

Je tragédiou tohto mesta, keď ľudí brániacich si svoje práva (petičný výbor proti výstavbe najvyššej budovy na mieste amfiteátra) nazve primátor Slotu chrapúňmi. Boli to poväčšine starší ľudia – matky, staré mamy.

Len logickým dôsledkom primátorových nehanebností boli pobúrenie a hnev Žilínčanov, ktoré vyústili do Žilinskej výzvy 2005, v ktorej žiadajú primátora Slotu, aby odstúpil vzhľadom na to, že ponízuje a uráža Žilínčanov, netransparentne a nevýhodne pre mesto rozpredáva žilinský majetok, neodpovedá na petície (hoci podľa zákona by mal), likviduje zeleň v meste, nedodržiava zákony a robí hanbu Žiline.

Za tri dni podpísalo Žilinskú výzvu vyše 700 ľudí, okrem iného aj 8 poslancov Mestského zastupiteľstva a osobností žilinskej intelektuálnej a umeleckej scény. Primátor odkázal prvým 100 signatárom, že ak vyhrá voľby, požiada ich, aby sa z mesta vystaľovali. Takéto vyhrážanie je vzhľadom na jeho funkciu nielen zahanbujúce, ale aj nebezpečné a mali by sa ním zaoberať orgány činné v trestnom konaní, pretože fašizmus aj komunizmus už máme za sebou.

Vzhľadom na to, že časť mojej profesnej činnosti som venoval obetiam násillia, týraným a zneužívaným deťom, viem, že keby boli ľudia viac citliví na násillie, nebolo by toľko obetí.

Peter Ničik je básnik a nezávislý poslanec za mesto Žilina
Článok bol vybraný z www.changenet.sk

Žilina protestiert öffentlich gegen die Macht der Arroganz.

Am 5. September 2005 organisierte die Bürgerinitiative *"Für ein schöneres Žilina"* eine öffentliche Kundgebung um die Stadtbewohner über den Stand der Dinge zu informieren. Der Protest richtete sich vor allem gegen die Zerstörung von Grünflächen und gegen den Bau eines 26 stöckigen Gebäudes in Bôrik, einem Stadtteil Žilinas. Das Haus entsteht gegen den Willen der Bürger und befindet sich im Widerspruch zum Stadtbebauungsplan. (Eine Petition gegen den Bau dieses Gebäudes unterschrieben mehr als 1000 Menschen).

Zu der Protestveranstaltung auf dem Hlinkaplatz kamen mehr als 500 Bürger um den fachlichen und menschlichen Bekenntnissen von Žilinas Architekten, Abgeordneten und Bürgeraktivisten zuzuhören. Die Kritik richtete sich vor allem gegen Bürgermeister Jan Slota. Zum ersten mal seit dem Jahr 1989 äußerten die Bürger klar und deutlich die Probleme und nannten diejenigen beim Namen, die dafür verantwortlich sind.

Es wurden mehrere Mythen von Žilina widerlegt. Vor allem als die Architekten die fiktive Geschichte des sogenannten Aufbaus von Žilina analysierten. Es drängte sich die Frage auf, was man sonst noch um das Geld hätte bauen können und warum sich die Stadt nicht für die Meinung von Architekten und Verkehrsexperten interessiert bevor Grundstücke bzw. Immobilien (Štúrplatz, Amphitheater...) verkauft werden.

Die günstige geographische Lage Žilinas und die Tatsache, dass Žilina zum dritt wichtigsten Verkehrsknoten der Slowakei gehört, sind *"sehr reizvolle Faktoren, die in Verbindung mit anderen Vorteilen dieser Stadt, dieses urbanen Raumes und der ganzen Region zu einem attraktiv Ort für potentielle Investoren macht. Dieser Verdienst geht aber in keinem Fall an die momentanen Machthaber, auch nicht an den Bürgermeister, und man könnte fast sagen die Investoren sind nicht wegen, sie sind trotz der Machthaber hier."* (Ing. arch. Pavel Kropitz)

"Im ganzen Kulturraum Europas finden wir heute kein schlimmeres Beispiel einer so brutalen Zerstörung der gegebenen Umwelt, wie es sich die Stadtverwaltung in Žilina erlaubt." (Ing. arch. A. Stuchl, Entwickler des Stadtbebaungsplan von Žilina)

"Unsere liebe Stadt Žilina präsentiert sich den Investoren wie ein käufliches Mädchen, vergisst die eigene stolze Vergangenheit, wirft ihre eigenen Zukunftsperspektiven weg und das alles im Namen eines umstrittenen, augenblicklichen bzw. kurzfristigen Nutzens. Die Bürger werden damit geblendet, dass der städtische Haushaltsplan kurzfristig aufgebessert ist. Sie haben aber davon keinen wirklichen Nutzen, weil das Endergebnis zu einer sichtlichen Verschlechterung der Stadt führt." (Ing. arch. Pavel Kropitz)

Ein Gerücht über die Kritiker des Bürgermeisters widerlegten die Redner ebenfalls. Dieses besagt, sie seien in allem dagegen, gegen Aufbau, gegen Stadtentwicklung und so weiter. Fast einstimmig sprachen sie sich für die Entwicklung von Žilina aus, für den Bau von Supermärkten und Wolkenkratzern, allerdings mit dem Vorbehalt, wie das in anderen zi-

vilisierten Ländern üblich ist, in Absprache mit Experten und nicht gegen den Willen der Einwohner.

Es ist mutwillig, wenn Bürgermeister Slota ohne eine offizielle Ausschreibung den Verkauf des Amphitheaters in Bôrik an eine Firma organisiert, die von einem seiner engen Bekannten vertreten wird. Und diese Firma das Amphitheater um 1.5 Millionen Kronen teurer an Interessenten weiterverkauft. Würde ein gewöhnlicher Bürger der Stadt 1.5 Millionen Kronen (38.000 Euro) wegnehmen, so würde er im Knast landen.

Die Tragödie dieser Stadt ist, wenn Menschen, die ihre Bürgerrechte in einem Petitionskomitee gegen den Bau des höchsten Gebäudes am Platz des Amphitheaters verteidigen, von Bürgermeister Slota beschimpft werden.

Aus der Schamlosigkeit des Bürgermeisters zogen die empörten und verärgerten Bürgerinnen und Bürger eine logische Konsequenz und propagierten das *Žilinaer Manifest 2005*, in dem sie den Bürgermeister Slota zum Rücktritt auffordern.

Er erniedrigt und beleidigt die Einwohner von Žilina, verkauft unvorteilhaft und nicht transparent das Stadteigentum, antwortet nicht auf Petitionen, zerstört die Grünflächen der Stadt, hält sich nicht an das Gesetz und ist eine Schande für Žilina.

Über 700 Menschen unterschrieben in drei Tagen das *Žilinaer Manifest*, darunter acht Abgeordnete der Stadtverwaltung, einige Intellektuelle und Künstler. Der Bürgermeister richtete den ersten 100 die das Manifest Unterscriben haben aus, sollte er die Wahlen wieder gewinnen, empfiehlt er diesen Menschen die Stadt zu verlassen. In seiner Funktion sind solche Drohungen nicht nur blamabel, sondern auch gefährlich und es sollten sich die Strafverfolgungsorgane damit befassen, denn den Kommunismus und den Faschismus haben wir schon hinter uns.

*Peter Ničik ist Dichter und freier Abgeordneter in Žilina
Der Artilel wurde www.changenet.sk entnommen.*

Foto 05: Emócia Café, Bar

Foto 06: Hlavná Stanica - Občerstvenie / Hauptbahnhof - Buffet

Konkurrenz, Konkurrenz über alles!?

Das Buhlen um das KIA-Werk in Osteuropa war symptomatisch für die aktuelle Vorstellung von wirtschaftlicher Entwicklung. Slowakische und polnische Zeitungen und Zeitschriften überboten sich in der Darstellung der jeweiligen vermeintlichen „nationalen“ Standortvorteile: niedrige Löhne, niedrige Steuern, billiger Boden, hohe staatliche Infrastrukturleistungen. Sie überboten sich im Unterbieten. Die Slowakei erhielt mit Žilina letztlich den Zuschlag. Die nationale Wettbewerbsgemeinschaft vom katholisch-liberalen Premier Mikuláš Dzurinda bis zum ultranationalistischen Bürgermeister Žilinas, Ján Slota, war zufrieden.

Entwicklung nur von aussen?

Dem Buhlen um Auslandsinvestitionen liegt die Vorstellung zu Grunde, dass Entwicklung nur von aussen kommen kann und Auslandsinvestoren sich vor allem von niedrigen Standards bei Löhnen, Steuern, Umweltauflagen angezogen fühlen. Diese Vorstellung hegen nicht nur slowakische oder polnische PolitikerInnen, sondern es ist auch das derzeit vorherrschende Denken in der Europäischen Kommission und internationalen Finanzinstitutionen.

Durch historische Erfahrungen ist diese Vorstellung nicht gedeckt. Vielmehr war einer nachholenden Industrialisierung sowohl im 19. wie im 20. Jahrhundert eine Politik ausgewählten Schutzes vor übermächtiger Handelskonkurrenz förderlich. Das beste Beispiel für eine erfolgreiche Protektionspolitik sind die USA, die im 19. Jahrhundert eine Hochzollpolitik verfolgten. Vielleicht noch wichtiger für die Wirtschaftsentwicklung ist die politische Kontrolle über Kapitalflüsse. Gerade Phasen einer starken Regulierung des Kapitalverkehrs, wie die Zeit nach dem Zweiten Weltkrieg, zeichnen sich durch hohe Stabilität und hohes Wirtschaftswachstum aus, nicht nur in Europa oder den USA, sondern beispielsweise auch in Lateinamerika. War Kapitalflucht schwierig, bestand nur die Alternative der Investition in die lokale Wirtschaft. Ausserdem kann sich die Unternehmerseite sozialen Kompromissen in einer solchen Konstellation nicht mehr mit der Drohung der Kapitalflucht entziehen. Dies war einer der Gründe, warum gerade in dieser Zeit Arbeitnehmerrechte und der Sozialstaat ausgebaut werden konnten. Der bekannte britische Ökonom John Maynard Keynes schlug gegen Ende des 2. Weltkrieges eine internationale Regulierung vor, die ein Umschlagen des Binnenmarktschutzes in eine Politik des Neomerkantilismus den Riegel vorgeschoben hätte. Neomerkantilismus bedeutet die Erzielung von Aussenwirtschaftsüberschüssen über aggressive Exportpolitik ggf. in Verbindung mit einer Abschliefung des Binnenmarktes. In der Keynes'schen Version wäre nationale Autonomie mit einem globalen Interessenausgleich verbunden gewesen. Einem wirtschaftlichen Konkurrenznationalismus wäre so die Grundlage entzogen worden.

Renaissance des Neomerkantilismus.

Die Vision von Keynes hat sich in Kernpunkten damals nicht gegenüber der US-Regierung durch-

setzen lassen. In den letzten 25 Jahren ist eine Renaissance des Neomerkantilismus festzustellen. Die Flüsse von Kapital, Waren und Dienstleistungen sind umfassend liberalisiert worden. Dies diente faktisch den Expansionsinteressen von Wirtschaftsgruppen in Westeuropa, den USA und Japan. Überall heisst es, Wachstum kommt durch Export. Und für den Export müssen Löhne, Steuern, Sozialabgaben und Umweltstandards abgesenkt werden. Doch in dem Exportwettbewerb können nicht alle auf einmal erfolgreich sein. Und selbst jene, die erfolgreich exportieren, tun dies möglicherweise auf Kosten einer lahmen Binnenwirtschaft. Deutschland und Japan sind hierfür treffende Beispiele.

Obwohl „Globalisierung“ politisch durchgesetzt worden ist, wird sie als Naturgewalt dargestellt. Die Kehrseite des „Globalisierungs“ diskurses ist die Anrufung der nationalen oder auch regionalen Wettbewerbsgemeinschaft. Die „Nation“ oder die „Region“ sollen im „globalen“ Wettbewerb zusammenstehen. Im Namen der Wettbewerbsgemeinschaft sollen ArbeitnehmerInnen auf Lohn und Sozialleistungen und die BürgerInnen auf Umweltqualität verzichten. Die Diskurse von „Globalisierung“ und „nationaler Wettbewerbsfähigkeit“ sind zwei Seiten einer Medaille.

Neomerkantilistische Integrationslogik.

Auch die jüngste Erweiterung der Europäischen Union gehorchte einer neomerkantilistischen Logik. Die umstandslose Öffnung osteuropäischer Ökonomie, wie sie von der Europäischen Union politisch gefordert wurde, kam den Expansionsinteressen westeuropäischer Unternehmensgruppen entgegen. Westeuropäische Exporte von Waren und Kapital nach Osteuropa stiegen steil an. Aber auch Einzelinteressen in Osteuropa profitierten von dieser Art der Integration. Allerdings ist als Ergebnis eine oft sehr enge Spezialisierung festzustellen – im Fall der Slowakei bei der Autoproduktion. Dies macht bestimmte Regionen, wie die Westslowakei, extrem krisenanfällig. Indikatoren wie aussenwirtschaftliche Defizite und steigende Auslandsschulden gehen in eine bedenkliche Richtung. Vergleichbare Entwicklungen führten in Lateinamerika in den 90er Jahren und Anfang des 21. Jahrhunderts zu schweren Finanzkrisen. Auch hier liess man sich durch vorübergehend hohe Wachstumsraten blenden. Das momentan in Osteuropa hohe Wachstum ist zudem nicht mit einer deutlichen Besserung der sozialen Lage verbunden. Speziell in Polen und der Slowakei ist die Arbeitslosigkeit sehr hoch.

Diese Integrationslogik der 90er Jahre war nicht alternativlos. In einer anderen politischen Konstellation hat die EU auch selbst schon einen anderen Integrationsweg beschritten. Bei der Süderweiterung in den 80er Jahren räumte sie Spanien, Portugal und Griechenland lange Übergangsfristen in sensiblen Bereichen, z.B. dem Finanzsektor, ein. Ausserdem unterstützte die EU in diesen Ländern aktiv Prozesse nachholender Entwicklung. Ein Erreichen höherer Einkommen und sozialer Standards war damals das politisch gewünschte Ziel.

Verfehlte Integrationsdebatte.

Eine ernsthafte Debatte über die Art der europäischen Integration hat es in West und Ost in den letzten 15 Jahren kaum gegeben. Auch die westeuropäischen Gewerkschaften haben sich faktisch in die ultraliberale Integrationslogik gefügt. Ihre Forderung nach – vorübergehenden – Beschränkungen der Arbeitskräftemigration war rein defensiv. Sie haben es versäumt, die einseitig auf aggressive Konkurrenz in Inneren und nach Aussen abstellende Integrationspolitik grundlegend in Frage zu stellen und ein qualitativ anderes europäisches Wirtschaftsmodell in die Debatte zu bringen. Ein solches Integrationsmodell hätte einerseits Autonomie auf verschiedenen räumlichen Ebenen zu gewährleisten und andererseits für einen regionalen Ausgleich zu sorgen.

Joachim Becker, Ausserordentlicher Professor für Volkswirtschaft an der Wirtschaftsuniversität Wien

Konkurencia, nič než konkurencia !?

Typický príklad pre predstavu aktuálneho ekonomického vývoja bol konkurenčný boj o automobilku KIA. Slovenské a poľské denníky a časopisy sa prekonávali v stvárnení „národných“ výhod, či už sa jedná o geografickú polohu alebo o výhody ako sú : lacná pracovná sila, rovná daň, lacné pozemky, kvalitná štátna infraštruktúra. Prekonali sami seba tým, že sa ponúkli pod cenou. Rozhodnutie padlo na Žilinu - Slovensko. Národná konkurenčná spoločnosť počínajúc katolícko-liberálnym premiérom Mikulášom Dzurindom až po národníara a primátora mesta Žiliny, Jána Slotu - všetci boli spokojní.

Vývoj len navonok?

Základ snahy pripútania zahraničných investorov spočíva v predstave, že vývoj závisí od zahraničných investorov, ktorí vidia atraktivitu v lacnej pracovnej sile, v nízkych daniach a v miernych predpisoch o ochrane životného prostredia. Túto predstavu neobhajujú len slovenskí a poľskí politici, ale aj Európska Komisia a medzinárodné finančné inštitúcie zdieľajú spoločnú mienku.

Skúsenosti z minulosti poukazujú na negatívny dopad tejto predstavy o vývoji. V 19. ako aj v 20. storočí prospela pozitívne spriemyselnovaniu skôr politika cielenej ochrany pred presilujúcou obchodnou súťažou. Najlepším príkladom ochrany politiky sú USA, ktoré v 19. storočí zaviedli vysokú colnú politiku. Čo je možno ešte dôležitejšie pre hospodársky vývoj, je politická kontrola kapitálového toku. Práve fázy silnej regulácie pohybu kapitálu, ako v čase po druhej svetovej vojne, sa vyznačujú vysokou stabilitou hospodárskeho rastu nie len v Európe a v USA, ale aj v Latinskej Amerike. Zamedzením úniku kapitálu vznikla alternatíva investovania na miestnom trhu. Okrem toho sa tak podnikateľ nemôže vyhovoriť na únik kapitálu a tak sa strániť sociálnym kompromisom. To boli dôvody prečo práve v tomto čase bolo možné vybudovať sociálny štát a zamestnanecké práva. Známy anglický ekonóm John Maynard Keynes navrhol ku koncu 2. svetovej vojny medzinárodnú reguláciu, ktorá by zabránila premenu ochrany vnútorného trhu do politiky neomerkantilizmu. Neomerkantilizmus znamená docieľenie hospodárskeho prebytku cez agresívnu vývoznú politiku v danom prípade v spojení s dovŕšením vnútorného trhu. V Keynesovej verzii by bola národná autonómia a globálna kompenzácia záujmov prepojená. Tak by sa odobrala živná pôda pre hospodársky konkurenčný nacionalizmus.

Renesancia neomerkantilizmu

Keynesová vízia sa vtedy v základných bodoch nepresadila voči americkej vláde. Posledných 25 rokov pozorujeme renesanciu neomarkantilizmu. Tok kapitálu, tovaru a služieb sa obsiahle liberalizovali. To fakticky slúžilo expanzným záujmom hospodárskych skupín v západnej Európe, v USA a v Japonsku. Podľa hesla: export znamená rast. A v záujme exportu musia klesnúť platy, dane, dávky na sociálne poistenie a musí klesnúť úroveň ochrany životného prostredia. Lenže v týchto exportných pretekoch nemôžu byť naraz všetci víťazmi. Dokonca aj tí, ktorí úspešne vyvážajú, vyvážajú možno na margo oslabeného vnútorného

trhu. Nemecko a Japonsko sú výstižnými príkladmi.

Aj keď „globalizácia“ bola politicky presadená, je napriek tomu označená ako prírodná sila. Opak „globalizačného“ diskurzu je výzva národnej alebo aj regionálnej konkurencieschopnej spoločnosti. „Národ“ alebo „región“ by mali v „globálnej“ súťaži stáť spolu. V mene súťažiacej spoločnosti by sa mal pracujúci ľud vzdať nároku na plat a sociálne zabezpečenie a občania by sa mali vzdať nároku na kvalitné životné prostredie. Debata o „globalizácii“ a konkurencieschopnosti národa sú dve strany jednej mince.

Integračná logika neomerkantilizmu.

Aj nedávne rozširovanie Európskej Únie sa podriadilo logike neomerkantilizmu. Otvorenie východoeurópskej ekonomiky na politickú žiadosť EU, vyšla v ústrety expanzným záujmom západoeurópskych podnikateľských skupín. Export západného tovaru a kapitálu do východnej Európy enorme stúpol. Ale aj jednotlivé záujmy vo východnej Európe profitovali z tohto druhu integrácie. Avšak často je výsledkom len veľmi úzka špecializácia - v prípade Slovenska je to autoprodukcia. To spôsobuje, že určité regióny sa by sa mohli stať krízovými, ako v tomto prípade západný región. Indikátormi sú zahraničnoobchodné deficity a stúpajúce zahraničné zadĺženie. To je téma na zamyslenie. Porovnateľný vývoj viedol v Latinskej Amerike v 90. rokoch a na začiatku 21. storočia k ťažkým finančným krízam. Aj tu sa nechali oslepiť prechodnými číslami štatistiky hospodárskeho rastu. Momentálne vysoký hospodársky rast vo východnej Európe ešte zreteľne nepoukazuje na zlepšenie sociálneho stavu občanov. Špeciálne v Poľsku a na Slovensku je nezamestnanosť veľmi vysoká.

Tento druh integračnej logiky 90. rokov nebol bez alternatívy. V inom politickom zoskupení už EU raz volila inú integračnú cestu. V 80. rokoch pri rozširovaní Španielskom, Portugalskom a Gréckom umožnila Európska Únia dlhé prechody v citlivých oblastiach, ako je napr. finančný sektor. Okrem toho podporovala Európska Únia aktívne procesy zameškaného vývoja. Dosiahnutie vyšších príjmov a sociálnych štandardov boli vtedy prednostným politickým želaním.

Chybná integračná debata.

Vážna diskusia o spôsobe európskej integrácie, či už na západe alebo na východe, sa za posledných 15 rokov sotva konala. Aj západoeurópske odborárske združenia sa fakticky priklonili ultraliberálnej integračnej logike. Ich požiadavka zaviesť prechodné omedzenie voľnej pracovnej migrácie mala čisto defenzívny charakter. Zanedbali zvážiť možnosť iného európskeho ekonomického modelu, ktorý by zabezpečil na jednej strane autonómiu v rôznych priestorových úrovniach a na druhej strane by sa staral o vyváženosť regiónov.

Joachim Becker, mimoriadny profesor pre Národné hospodárstvo na Ekonomickej Univerzite vo Viedni

Foto 07-08: Žilina - Mostná ulica / Žilina- Stadtautobahn

Kedy bude bytový problém verejnou otázkou?

Ceny za kúpu či prenájmy bytu sú na Slovensku privysoké a pre väčšinu ľudí je zaobstaranie nového bývania takmer neriešiteľný problém. Nezamestnaným v strednom veku znemožňuje sťahovať sa s rodinou za prácou a pre mladých ľudí predstavuje úlohu, ktorá sa nedá spájať so zakladaním rodiny.

Podľa analýzy, ktorá je prílohou Koncepcie štátnej bytovej politiky do roku 2010, chýbalo na Slovensku k 30. 6. 2004 zhruba 223 tisíc bytov. Toto číslo vyjadruje počet bytov potrebných na dosiahnutie európskeho priemeru, čo je 400 bytov na 1000 obyvateľov, nie reálnu potrebu. Tá je pravdepodobne oveľa vyššia. Máme silné ročníky narodených v 70-tych rokoch, ktorí sú slobodní a bývajú u rodičov a na privátoch. No najmä: byty u nás potrebujú aj bývajúci ľudia. Tí, ktorí bývajú a žijú, či skôr živoria, v oblastiach najtvrdšie postihnutých hospodárskou recesiou¹.

Nedostatok cenovo dostupných bytov brzdí pracovnú mobilitu a podpisuje sa aj pod pokles pôrodnosti. Tento známy fakt opakovane konštatujú domáci aj zahraniční odborníci a aj vládne materiály. Len konštatujú. Napriek tomu, že rast zamestnanosti a podpora rodiny patrili po roku 1990 vždy medzi vládne priority, žiadna slovenská vláda sa neodhodlala riešiť tento problém účinnou podporou komunálnej bytovej výstavby a potrebnými právnymi úpravami.

Návrh Koncepcie štátnej bytovej politiky do roku 2010, ktorý má onedlho prerokovať vláda Slovenskej republiky a ktorý je do 29. apríla 2005 v pripomienkovom konaní, nepriaznivú situáciu len konzervuje. Koncepcia si napriek vyše dvestotisíc chýbajúcim bytom kladie za cieľ „umožniť mobilitu a uspokojiť dopyt po bývaní v rámci existujúceho fondu bez nadmerného tlaku na novú výstavbu“ (s.1) a zaväzuje sa podriaďiť bytovú politiku „možnostiam štátneho rozpočtu v jednotlivých rokoch“ (s.2).

Napriek konštatovaniu, že viac ako 50% domácností u nás nemá príjmy, ktoré by dovoľovali splácať hypotekárne úvery a napriek slovám o umožnení mobility Koncepcia nenavrhuje nič, čo by zreálnilo možnosť, aby sa u nás, podobne ako v iných európskych krajinách, kde verejný nájomný sektor predstavuje v priemere 18% z bytového fondu², mohli o bývanie v komunálnych bytoch uchádzať aj početné nižšie stredné vrstvy.

Pri uctievaní nedotknuteľnosti verejných výdavkov to znamená len jedno: rezignovanie na zásadný posun v riešení bytového problému. Predznamenáva to aj súbežne pripomienkovaný Návrh Opatrenia Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, ktorým sa dočasne zastavuje prijímanie žiadostí o poskytnutie podpory z prostriedkov Štátneho fondu rozvoja bývania. Podobné opatrenie bolo prijaté aj vlni a

je pravdepodobné, že pri nezmenene obmedzených prostriedkov prideľovaných fondu³ sa opatrenie o dočasnom zmrazení podpory bytovej výstavby bude prijímať každý rok.

Návrh Koncepcie štátnej bytovej politiky nebezpečne konzervuje vážny problém, no rozruch nevyvoláva. Vlastne vôbec nepriťahuje pozornosť médií, politikov a ani mimovládnych organizácií. Do konca pripomienkového konania zostáva len päť dní a napriek stotisícim nebývajúcim nemá voči Koncepcii kto namietnuť. Sme ticho, pretože za uplynulých pätnásť rokov sme sa naučili pokladať starosti s bývaním za súkromný problém, a nie za verejnú vec.

Princíp zodpovednosti jednotlivcov za vlastný život patrí k stálym heslám ponovembrového politického života. Viedol rušenie administratívnych bariér slobodného združovania a prejavovania názorov. A zdôvodňoval a ospravedlňoval aj presun rozsiahlej agendy verejnoprospešných služieb či verejného záujmu do sféry súkromných starostí. Rozsiahla agenda kladená na pleciah jednotlivcov spôsobuje, že sa osobná zodpovednosť stáva pre mnohých zneslobodňujúcim bremenom. Starosť o základné potreby ich zahlcuje a odčerpáva všetky zdroje.

Aj keď sa v niektorých otázkach, ako je napríklad vzdelávanie, ešte zmena statusu bránime a mnohí žiadame, aby sa vzdelanie nestalo súkromnou investíciou ale zostalo vecou verejného záujmu a verejnej ochrany, v prípade bývania sme argumentácii o osobnej zodpovednosti podľahli. Úplná absencia verejných protestov či občianskych združení zameraných na otázku bývania naznačuje, že povinnosť postarať sa o bývanie sa u nás vníma prevážne ako privátna vec.

Na trpnom znášaní priveľkého bytového bremena stotisícmi nebývajúcimi má rozsiahla skúsenosť so stavaním rodinných domov možno väčšiu zásluhu ako (stále menej časté) prisľuby, že fungujúci trh s bytmi problémy s bývaním vyrieši. Túto skúsenosť má takmer každý. Viac ako polovica obyvateľstva má korene na vidieku a na Slovensku sa aj za socializmu väčšina vidieckych rodín starala o bývanie sama. Vďaka širokej svojpomoci a odriekaniu sa domy na dedinách stavali aj pri chronickom nedostatku finančnej hotovosti a medzi novopostavenými bytmi mali okrem poslednej dekády socializmu väčší podiel ako štátna bytová výstavba.

Optimistické plány na svojpomocné stavenie na lacnom rodinnom pozemku a s malým príspevkom štátu však fungovali len za dostatku pracovných príležitostí, dotovanej verejnej dopravy s dostatočným množstvom spojov, či lacného prechodného podnikového ubytovania. V takých podmienkach malo zmysel stavať si dom aj v dedinke, kde dávajú líšky dobrú noc. Dnes je stavenie domu v okrese, kde nie sú

pracovné príležitosti, očividne zlá investícia: trhová cena za zánovné mnohoizbové domy je v oblastiach s vysokou nezamestnanosťou nestačí v Bratislave ani len na kúpu malometrážnej garsónky. Nezamestnaní majitelia uviazli v pasci chudobného regiónu aj so svojimi cenovo znehodnotenými domami. Desaťtisícový príspevok na sťahovanie, ktorý ponúkajú úrady práce, ich z nej nevytiahne. Vytiahla by ich len zmena štátnej bytovej politiky, k tej však v pripomienkovanom Návrhu Koncepcie nedochádza. Napriek tomu, že sa v iných vládnych dokumentoch, napríklad v Spoločnom memorande o inklúzii, ktoré v decembri 2003 podpísal v Bruseli za slovenskú stranu minister Kaník, zaväzujeme zaistiť dostupné bývanie pre všetkých.

Byty však nechýbajú len nezamestnaným majiteľom domov z okresov, z ktorých je do Bratislavy veľmi ďaleko. Nechýbajú len málo kvalifikovanej mládeži, ktorá nemá prácu, alebo pracuje za nízku mzdu. Chýbajú aj tým, ktorí sa vedia združovať a vedia formulovať požiadavky a získať pre ne druhých. Byty sú nedostupné aj vzdelaným mladým ľuďom, ktorí pracujú vo vede, školstve, kultúre a ďalších neziskových oblastiach. Títo ľudia by mali vedieť argumentovať proti téze, že aj v oblasti bývania „hlavnú zodpovednosť zavytvorenie adekvátneho sociálneho a ekonomického zázemia pre seba a svoju rodinu musí niesť jednotlivec“.

Príkra téza o individuálnej zodpovednosti pochádza zo Stratégie konkurencie schopnosti Slovenska do roku 2010, ktorú schválila vláda SR 16. februára 2005. Tento dokument, ktorý chce stanovovať „princípy a pravidlá“, v rámci ktorých sa musí pohybovať politika štátu vo všetkých najdôležitejších oblastiach, v ktorých už vláda uskutočnila systematické reformy“ sa dá vnímať aj ako vyhláška o konci sociálneho štátu na Slovensku. Nevyskytujú sa v ňom totiž pojmy ako solidarita, kvalita života či starosť o ľudsky dôstojný život, o ktoré by sa dala oprieť zmena koncepcie súčasnej bytovej politiky.

Situácia však nie je beznádejná. Stratégia konkurencie schopnosti - Lisabonská stratégia pre Slovensko napriek nedostatku kotviacich pojmov obsahuje zásadu, o ktorú možno oprieť zápas za pozdvihnutie bytového problému medzi dôležité verejné otázky. Aj keď ako dôležitý článok viery vyznáva, že „Voľne fungujúci trh je najlepší spôsob ako zabezpečiť rast hospodárstva a blahobytu“ a zdôrazňuje, že „Štát bude zasahovať do voľného fungovania trhu len v nevyhnutnej miere a na nevyhnutný čas“, dodáva, že sa tak bude diať v tých prípadoch, „kde trh zlyháva a kde preto štát môže zabezpečiť verejne požadované služby efektívnejšie alebo spravodlivejšie“. (kurzíva zk)

Formulácia „verejne požadované služby“ má podľa mňa kardinálnu dôležitosť. Mali by

¹ Napríklad v okrese Zvolen k 30. 6. 2004 na jedno voľné pracovné miesto pripadalo 80 ľudí hľadajúcich prácu, v okrese Kežmarok 153 a v okrese Trebišov až 376.

² Podľa Koncepcie je to u nás 3,5% bytov (Koncepcia... s.7)

³ Pre rok 2005 to bolo 3,8 miliardy Sk

Wann wird endlich das Wohnproblem eine Frage der Öffentlichkeit?

sme oceniť jej priamočiarosť. Predchádza možným siahodlhým sporom a teoretizovaniu o tom, čo má byť obsahom verejných služieb a čo má byť zabezpečované z verejných a čo so súkromných zdrojov. Namiesto ideologických či normatívnych zásteriek hrá s nami čistú hru. Mali by sme sa chytiť jej priamočiarosti a začať verejne požadovať, aby štát už začal zabezpečovať dostupnosť bývania efektívnejšie a spravodlivejšie, pretože trh v tom očividne zlyháva.

PrílohyKoncepcieštátnejbytovejpolitikydokladujúce na Slovensku viac ako dvestotisíc chýbajúcich bytov a nesolventné obyvateľstvo nie sú vnímané ako argument. Vládny dokument Lisabonská stratégia pre Slovensko jasne žiada „verejne požadované služby“. Pre jeho autorov a vládu budú argumentom zrejme len tisíce žiadostí o komunálny byt, ktoré by začali zaplavovať bytové oddelenia mestských samospráv, a ich kópie smerujúce na samosprávne kraje a aj na úrad vlády. Je problém ich napísať? Určite nie. Argumentom určite budú početné občianske združenia nebývajúcej mládeže a dospelých a ich republikové sieťovanie. Je problém ich založiť? Nemal by byť.

Niektoré z občianskych združení nebývajúcich (napr. občianske združenia nebývajúcich právnikov, filozofov či žurnalistov) by sa iste dokázali kultivovane a výrečne zhostiť úlohy verejne požadovať služby bývania tak, ako to stanovuje lisabonská stratégia: iné (napr. občianske združenia nebývajúcich sociológov a lekárov) by pomáhali by mapovať zlyhávanie bytového trhu a šíriť poznanie, že s bývaním majú starosti široké vrstvy obyvateľstva a že komunálnu bytovú výstavbu nemožno zúžiť len na výstavbu malometrážnych a slabo vybavených bytov pre najslabšie sociálne vrstvy.

Lisabonská stratégia pre Slovensko hovorí priamo: neinsitných počtárov, ktorí riadia túto krajinu, nepohne k verejnoprospešným investíciám humanistické filozofovanie, ale len a len ich verejné požadovanie. Rozhodujúce je teda naučiť sa verejne požadovať od štátu služby, ktoré potrebujeme. Služby bývania potrebujeme. Mimovládne organizácie ovládajú mnoho účinných spôsobov, ako mobilizovať verejnosť a účinne verejne požadovať. Ak sa podarí potlačiť hrdú, ale ničujúcu roľnícko-laznícku predstavu, že žiť komunálnom byte je hanba a človeka z nás robí len vlastnoručne postavený či súkromne vlastnený dom, mohli by sme dokázať urobiť z bytových starostí aj u nás významnú verejnú otázku.

Die Kauf- oder Mietpreise für die Wohnungen in der Slowakei sind für die Mehrheit der Bevölkerung zu hoch und für viele stellt die Beschaffung einer neuen Wohnung fast ein unlösbares Problem dar. Für die Arbeitslosen im mittleren Alter ist ein Umzug mit der ganzen Familie wegen einer Arbeitsstelle praktisch unmöglich. Genauso betroffen sind auch junge Menschen, die zum Beispiel eine Familie gründen wollen.

Laut einer Analyse, welche als Beilage für das „Konzept für Wohnraumbeschaffungspolitik“ bis 2010 dient, fehlten zum 30.06.2004 in der Slowakei ca. 223 000 Wohnungen. Diese Zahl äußert die Menge der nötigen Wohnungen um auf einen europäischen Durchschnitt zu kommen. Das sind 400 Wohnungen pro 1000 Einwohner. Der reale Bedarf ist höchstwahrscheinlich viel größer. Es gibt viele Menschen, die in den starken Jahrgängen (70er Jahre) zur Welt kamen und noch immer bei den Eltern oder in Untermiete wohnen.

Der Mangel an preiswerten Wohnungen bremst die Arbeitsmobilität und senkt die Geburtenrate. Diese schon bekannte Tatsache stellen auch heimische und ausländische Experten fest. Obwohl nach 1990 das Beschäftigungswachstum und die Unterstützung der Familie immer zu Regierungsprioritäten gehörten, haben sich keine der bisherigen Regierungen entschlossen, dieses Problem vernünftig zu lösen. Notwendige Schritte wären: eine Unterstützung vom kommunalen Wohnungsbau und nötige rechtliche Regelungen.

Der Antrag des Konzeptes der staatlichen Wohnungspolitik bis ins Jahr 2010 konserviert die ungünstige Situation weiter. Das Ziel des Konzeptes (trotz 200 000 fehlenden Wohnungen) begrenzt sich auf die Ermöglichung der Mobilität, die Befriedigung der Wohnungsnachfrage im Rahmen des existierenden Fonds ohne einen großen Druck für einen Neubaustart. Das Konzept verpflichtet sich weiter, die Wohnungspolitik den Möglichkeiten des staatlichen Fonds in einzelnen Jahren unterzuordnen. Nach einer Feststellung, dass mehr als 50% der Haushalte in der Slowakei sich eine Rückzahlung von Hypothekarkrediten nicht leisten können, bietet das Konzept trotzdem keine realen Möglichkeiten um das Problem “Wohnen“ in eine schwungvolle Richtung zu leiten.

Das Konzept der staatlichen Wohnraumbeschaffung stellt ein ernstes Problem dar, doch es sorgt nicht für eine Erregung. Es verschafft keine Aufmerksamkeit der Medien, Politikern und Non-Profit Organisationen. Wir sind leise, weil wir in den letzten 15 Jahren das Problem mit Wohnen für eine private Angelegenheit zu halten gelernt haben und nicht für eine Sache der Öffentlichkeit.

In manchen Bereichen wie z.B. Bildung, weisen wir eine Statusänderung ab und fordern, dass Bildung eine Sache des öffentlichen Interesses und Schutzes bleibt. Im Fall „Wohnen“ unterlagen wir der Argumentation der persönlichen Verantwortlichkeit. Eine totale Absenz öffentlicher Proteste oder Bürgerinitiativen, welche sich mit der Frage „Wohnen“ befassen, ist eine weitere Bestätigung dafür.

Mehr als die Hälfte der Bevölkerung in der Slowakei hat Wurzeln am Land. Während des Sozialismus’ kümmernten sich die meisten Familien am Land um das Wohnen selber. Dank der breiten Selbsthilfe und Entsagung wur-

den Häuser am Land auch beim chronischen Finanzmangel gebaut. Heutzutage ist das Hausbauen in an arbeitsarmen Regionen offensichtlich eine schlechte Investition: Der Marktpreis für fast neue geräumige Häuser in den Regionen mit einer hohen Arbeitslosigkeit reicht nichteinmal für den Kauf von einer Garconniere in Bratislava. Arbeitslose Eigentümer stecken somit in einer Falle. Sie bleiben in ihrer armen Region zusammen mit ihren preislich wertlosen Häusern. Jener Zehntausender Umzugsbeitrag, den das Arbeitsamt bietet, rettet sie da auch nicht. Eine Änderung in der staatlichen Wohnungspolitik würde diesen Menschen helfen. Das “Gemeinsame Memorandum über den Einschluss”, in dem sich Slowakei verpflichtet ein zugängliches Wohnen für Alle zu schaffen, unterschrieb Minister Kaník für die slowakische Seite im Dezember 2003.

Wohnungen fehlen nicht nur den niedrigen sozialen Schichten und den Arbeitslosen. Sie fehlen auch jenen, die wissen, wie man sich zusammenschließt um Anforderung zu formulieren. Wohnungen sind selbst für viele gebildete Menschen, die in Wissenschafts-, Bildungs-, Kultur- und Non-Profitbereichen arbeiten, nicht leistbar. Diese Menschen sollten es wissen, wie man gegen die “These” argumentiert, dass “im Bereich des Wohnens die Hauptverantwortung für sich und die eigene Familie im optimalen sozialen und wirtschaftlichen Hinterland, beim Einzelwesen liegt”.

Diese schroffe These über individuelle Verantwortung stammt aus dem Strategiepapier zur Wettbewerbsfähigkeit der Slowakei bis ins Jahr 2010, welches die Regierung am 16.02.2005 ratifizierte. Dieses Dokument bestimmt wie sich die Politik des Staates in wichtigen Bereichen bewegt und beschreibt die systematische Reform der Regierung, die man als eine schrittweise Bekanntmachung über das Ende des Sozialstaates in der Slowakei wahrnehmen kann. Begriffe wie Solidarität, Lebensqualität, würdevolles Leben haben hier keinen Platz.

Die Situation ist aber nicht ganz hoffnungslos. Ein anderes Regierungsdokument, die “Lisabonner Strategie für die Slowakei” verlangt klar nach „entlich geförderten Diensten”. Entscheidend ist es aber zu lernen, wie man öffentlich wirksam vom Staat Dienstleistungen, die man braucht, auch fordert. Dienstleistungen Rund ums Wohnen brauchen wir! Non-Profit-Organisationen verstehen auf viele wirksame Weisen, wie man die Öffentlichkeit mobilisiert und wie man öffentlich wirksam fordert.

Zuzana Kusá ist Soziologin und arbeitet in der Slowakischen Akademie der Wissenschaft.

Zusammengefasste Übersetzung von Katarína Medová

Foto 09: Žilina - Solinky / Žilina - Stadtteil Solinky

Foto 10: Žilina - Vlčince / Žilina - Stadtteil Vlčince

Foto 11: Obchodné centrum Kaufland / Einkaufszentrum Kaufland

Zuzana Kusá je sociologička a pracuje v Slovenskej akadémii vied.

Článok bol vybraný z www.changenet.sk

ka

IMPRESSUM

Auflage/Náklad: 1000 stk/ks
Idee & Fotos/Konzept & Foto: Dominik Hruza
Grafik/Dizajn: Marcel Benčík, Dominik Hruza
Zeitungskopf/Hlavička: blüer*
Druck/Vytlačil: Choma Print Žilina
Übersetzungen/Preklad: Katarína Medová
Danke den Autoren/Vďaka autorom: Joachim Becker
Peter Ničík
Zuzana Kusá

Finanziert/s finančnou podporou:
„UTOPIE : FREIHEIT“
(Verein Stadimpuls)

durch Mittel des Kunstwettbewerbes
veranstaltet von Open Mind
Kulturabteilung der Stadt Wien
/Kultúrne oddelenie mesta Viedeň)

